26/04/2019

“Όλος ο Επιτάφιος θρήνος είναι γλυκυτάτη ακολουθία”

/ Γνώμες

«Ὥσπερ πελεκὰν τετρωμένος τὴν πλευράν σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς» (Ἐγκώμ. β΄ στάσις)

Στὴν ὑπέροχη ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου, ἀγαπητοί μου, ποὺ ψάλλεται στὸν ὄρθρο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἰδιαίτερη θέσι κατέχουν τὰ Ἐγκώμια. Τί εἶνε τὰ Ἐγκώμια; Εἶνε μία ὡραία συλλογὴ τροπαρίων, ποὺ ἔχει ὡς θέμα τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ὅλος ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος εἶνε γλυκυτάτη ἀκολουθία. Ἀρχίζει μὲ τὸ ἀπολυτίκιο «Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελών...» ,προχωρεῖ μὲ τὸν ἀνεπανάληπτο κανόνα «Κύματι θαλάσσης...» , κορυφώνεται μὲ τὰ ἐγκώμια, τὰ εὐλογητάρια καὶ τοὺς αἴνους, καὶ τέλος κλείνει μὲ τὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίουκαὶ τὰ ἀναγνώσματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ σπουδαία προφητεία τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Τὰ Ἐγκώμια, παρ᾽ ὅλο ὅτι ἡ Ἐκκλησία πενθεῖ, δὲν μεταδίδουν φρίκη καὶ σπαραγμό· ἀποπνέουν τὴ γαλήνη καὶ τὸ θρίαμβο τοῦ Νικητοῦ τοῦ ᾅδου. Εἶνε μᾶλλον ἕνας παιὰν δόξης, ἕνα ἐμβατήριο νίκης, μὲ τὸ ὁποῖο συνοδεύουμε στὸν τάφο τὸν μεγάλο

μας Νεκρὸ μαζὶ μὲ τὸ Νικόδημο, τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὶς μυροφόρες γυναῖκες. «Στῶμεν καλῶς» λοιπόν.Ὁ ἐμπνευσμένος αὐτὸς ὕμνος ἀποτελεῖται ἀπὸ διακόσα περίπου τροπάρια.

Στὶς ἐνορίες μας βέβαια δὲν ψάλλονται ὅλα· χάριν συντομίας λέγονται τὰ μισὰ περίπου. Ὅλα τὰ τροπάρια μπορεῖ νὰ τ᾽ ἀκούσῃ κανεὶς κατανυκτικὰ στὸ Ἅγιο Ὄρος ἢ σὲ ἄλλα μοναστήρια, ὅπου οἱ μοναχοὶ ὑμνοῦν καὶ δοξάζουν τὸν ἐσταυρωμένο Λυτρωτὴ μέχρι τὶς πρωινὲς ὧρες χωρὶς περικοπὲς καὶ παραλείψεις. Ἐμεῖς οἱ κοσμικοὶ εἴμαστε βιαστικοί· θέλουμε νὰ τελειώσουμε τὸ συντομώτερο. Ἔτσι γίνονται δυστυχῶς ὑποχωρήσεις καὶ συμβιβασμοί.Τὰ Ἐγκώμια διαιροῦνται σὲ τρεῖς στάσεις ἢ ὁμάδες· ἡ πρώτη ἀρχίζει μὲ τὸ τροπάριο «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ...» , ἡ δευτέρα μὲ τὸ «Ἄξιόν ἐστι...» ,καὶ ἡ τρίτη μὲ τὸ «Αἱ γενεαὶ πᾶσαι...» .Ποιός νά ᾽νε ἆραγε ὁ ποιητὴς τῶν Ἐγκωμίων; Δὲν γνωρίζουμε· εἶνε ἄγνωστος. Ἴσως καὶ νὰ εἶ νε ὄχι ἕνας μόνο ἀλλὰ περισσότεροι.Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Δὲν ἔχουμε πάντως κάτι βέβαιο, ὅπως τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ποιητὴ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου.

Ὁ ποιητὴς τῶν Ἐγκωμίων καλεῖ ὅλη τὴ φύσι νὰ δοξάσῃ τὸ Χριστό· καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ δέντρα καὶ τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδεςκαὶ οἱ θάλασσες καὶ οἱ λίμνες καὶ τὰ ἄστρα καὶἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος, ὅλα καλοῦνται νὰ τὸν ὑμνήσουν σὲ μία παναρμόνια συμφωνία.Ὅλα συγκινοῦνται σήμερα· καὶ μόνο ὁ ἄνθρωπος μένει δυστυχῶς ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος. Καὶ ἀπὸ μὲν τοὺς σταυρωτάς του τότε ἦταν ἀναμενόμενο νὰ μένουν ἀσυγκίνητοι ἢ νὰ στέκωνται ἐχθρικοὶ ἀπέναντί του· ἀλλὰ καὶ οἱ λεγόμενοι «χριστιανοὶ» σήμερα; Μιὰ φορὰ σταύρωσαν τὸ Χριστὸ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ ῾Ρωμαῖοι, μὰ ἐμεῖς τὸν σταυρώνουμε συνεχῶς μὲ τὶς ἁμαρτίες μας.

Εἴμαστε ἀλήθεια χριστιανοί; Αὐτὰ τὰ πλήθη ποὺ ὀνομάζονται χριστιανοί,ποιά οὐσιαστικὴ σχέσι ἔχουν μὲ τὸ Χριστό; Ἂν γινόταν χωρισμὸς κράτους καὶ ἐκκλησίας, πόσοι ἆραγε θὰ ἔμεναν μὲ τὴν Ἐκκλησία;Λίγοι ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ προτιμότερο λίγοι ποὺ νὰ λατρεύουν ἀληθινὰ τὸν Κύριο στὸ ναό, παρὰ ἕνα πλῆθος μέσα στὸ ὁποῖο ἄλλος νὰ μιλάῃ, ἄλλος νὰ γελάῃ, ἄλλος νὰ χαζεύῃ, ἄλλος νὰ βγαίνῃ ἔξω... Θά ᾽ρθῃ μέρα, ποὺ θὰ πέσῃ κόσκινο, θὰ κοσκινιστῇ αὐτὸς ὁ λαός, καὶ θὰ μείνουμε ἐλάχιστοι. Τί νὰ τὴν κάνῃς τὴν ποσότητα; Ἡ ἀξία ἑνὸς στρατοῦ δὲν βρίσκεται στὸπλῆθος ἀλλὰ στὴ γενναιότητα τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν· ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει ν᾽ ἀποβλέπῃ στὴν ἁγιότητα τῶν μελῶν της. Σήμερα στὸν Ἐπιτάφιο ποιός προσεύχεται; ποιός δακρύζει; ποιός συγκινεῖται;

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ τῶν Ἐγκωμίων ἂς πάρου-με ἕνα μόνο, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο λέει· «Ὥσπερ πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευράν σου, Λόγε,σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς» (Ἐγκωμ. στάσις β΄).

Τὸ ἐγκώμιο αὐτὸ μιλάει γιὰ τὸν πελεκᾶνο. Τί σχέσι ἔχει ὁ πελεκᾶνος μὲ τὸ γεγονὸς τῆς ἡμέρας; Εἴπαμε, ὅτι ὅλη ἡ φύσις καλεῖται νὰ τιμήσῃ τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ μας· καλεῖ λοιπὸν ὁ ποιητὴς καὶ τὸν πελεκᾶνο.

Τί εἶνε ὁ πελεκᾶνος; Εἶνε ἕνα πουλὶ ὑδρόβιο. Ζῇ συνήθως κοντὰ σὲ λίμνες καὶ ποτάμια.Οἱ πελεκᾶνοι εἶνε κυνηγοί, ψαρᾶδες καὶ ἄριστοι κολυμβηταί· κολυμποῦν θαυμάσια μέσ᾽στὶς λίμνες καὶ ψαρεύουν μὲ τόση ἐπιτυχίαμὲ ὅση κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν περιφέρεια τῆς Φλωρίνης τὸ θέαμα πελεκάνων εἶνε συνηθισμένο. Ἔχουμε μάλιστα τὸπρονόμιο νὰ ζῇ στὴ λίμνη τῶν Πρεσπῶν ἕναεἶδος μικρῶν πελεκάνων.Τί λέει λοιπὸν τὸ ἐγκώμιο γιὰ τὸν πελεκᾶ-νο; Ὁ πελεκᾶνος εἶνε φιλόστοργο πουλί. Λένε ὅτι, ὅταν λείπει ἀπὸ τὴ φωλιά του, τὸ φίδι βρίσκει τὴν εὐκαιρία καὶ σέρνεται ὡς ἐκεῖ,βρίσκει τὰ μικρὰ τοῦ πελεκάνου μόνα τους,τὰ δαγκώνει, καὶ τὰ πουλάκια δηλητηριασμένα ἀπὸ τὸ φαρμάκι ναρκώνονται κ᾽ εἶνε ἕτοιμα νὰ πεθάνουν . Ὅταν ὁ πελεκᾶνος ἐπιστρέφει στὴ φωλιά, τὸ φίδι ἔχει φύγει, καὶ βρίσκει τὰ παιδιά του ἑτοιμοθάνατα. Τότε μὲ μία πρᾶξι συγκινητική, μία ἐνέργεια θεοκίνητη μποροῦμε νὰ ποῦμε, κάνει τὰ παιδιά του νὰ ζωογονηθοῦν.

Πῶς ζωογονοῦνται; Ὅπως γιὰ ἄλλα φαρμάκια ὑπάρχει ἀντίδοτο, ἔτσι καὶ γιὰ τὴ δηλητηρίασι τῶν πουλιῶν τοῦ πελεκάνου ἀπὸ φίδι ὑπάρχει ἀντίδοτο. Πῶς σῴζονται τὰ πουλιά; Λέει ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ πελεκᾶνος σχίζει μὲ τὸ ῥάμφος τὸ στῆθος του, παίρνει ἀπὸ τὸ αἷμα του ποὺ τρέχει, ποτίζει μ᾽ αὐτὸτὰ παιδιά του, καὶ τότε αὐτὰ ζωντανεύουν!Αὐτὸ τὸ γεγονὸς παίρνει τώρα ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ἀναφέρει στὸ Χριστό. Πελεκᾶνος, Πελεκᾶνος ὄχι μὲ πῖ μικρὸ ἀλλὰ μὲ Πῖ κεφαλαῖο,εἶνε ὁ Χριστός. (Γιατὶ ὅλα τὰ πράγματα εἶνε σκιὰ τοῦ Θεοῦ· ἥλιος μὲ ἦτα μικρὸ εἶνε ὁ φυσικὸς ἥλιος,

Ἥλιος μὲ ἦτα κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χριστός· δέντρο μὲ δέλτα μικρὸ εἶνε τὸ φυσικό, Δέντρο μὲ δέλτα κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χριστός· πηγὴ μὲ πῖ μικρὸ εἶνε αὐτὴ ποὺ μᾶς δίνει τὸ φυσικὸ νερό, Πηγὴ μὲ πῖ κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χρι-στός). Πελεκάνος λοιπὸν μὲ Πῖ κεφαλαῖο εἶνεὁ Χριστός· αὐτὸς εἶνε ὁ πατέρας. Κ᾽ ἐμεῖς εἴ μαστε τὰ πουλιά του. Καὶ τὸ φίδι ποιό εἶνε; εἶνε ὁ σατανᾶς, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ διεισ-δύσῃ μέσ᾽ στὸν παράδεισο καὶ νὰ δηλητηριάσῃ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τότε τὸ δηλητήριο τὸἔχουμε ὅλοι μέσα μας· τὸ δηλητήριο ποὺ μᾶςφαρμακώνει εἶνε ἡ ἁμαρτία, αὐτὴ εἶνε τὸ φοβερὸ φαρμάκι. Καὶ πῶς σῴζεται ὁ ἄνθρωπος;πῶς τὸ φαρμάκι αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἐξουδετερώνεται καὶ φεύγει; Ἕνα εἶνε τὸ μέσο, αὐτὸ ποὺ ψάλλει σήμερα ἡ Ἐκκλησία μας· τὸ αἷ μα τοῦ Χριστοῦ , ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρά του ὅταν τὴ λόγχισε ὁ στρατιώτης. Ὅπως λοιπὸν μὲ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν πλευρά του ὁ πελεκᾶνος σῴζει τὰ παιδιά του ἀπὸ τὸ φαρμάκι τοῦφιδιοῦ, ἔτσι –λέει ὁ ὕμνος μας–ὁ Χριστός, μὲτὸ αἷμα ἀπὸ τὴν πλευρά του ὡς ἀντίδοτο, σῴζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.Μεγάλες οἱ ἀλήθειες αὐτές, πολὺ μεγάλες·μὰ δὲν συγκινοῦν τὴν χοιρώδη

κοινωνία μας,ἡ ὁποία μὲ ἄλλα πράγματα ἀσχολεῖται τώρα.

Ἄλλοτε, ὅταν ἀκουγόταν στὶς ἐκκλησίες τὸ ἐγκώμιο «Ὥσπερ πελεκὰν τετρωμένος τὴν πλευράν σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς» ,δὲν ἔμενε μάτι ἀδάκρυτο. Ὁ πιστὸς λέει στὸΧριστό· «Μὲ τὴν πληγὴ στὴν πλευρά σου, Λόγε τοῦ Θεοῦ, ζωογόνησες σὰν πελεκᾶνος τὰ θανατωμένα παιδιά σου στάζοντάς τους (στὸ στόμα) ζωογόνους κρουνούς». Ἀκούγοντας τὸ τροπάριο αὐτό, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα, νιώθει εὐγνωμοσύνη σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσε τὸ αἷματου γιὰ νὰ ζήσουμε ἐμεῖς τὴν αἰώνιο ζωή.

Γι᾽ αὐτό, ἀγαπητοί μου, σᾶς παρακαλῶ νὰ παρακολουθοῦμε μὲ ἄκρα ἡσυχία τὴν ἀκολουθία καὶ τὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου. Χωρὶς ἄσκοπες μετακινήσεις, μὲ σιωπὴ καὶ μὲ κατάνυξι, ἂς ἀκοῦμε τὰ ἑκατὸ περίπου τροπάρια τῶν ἐγκωμίων, ποὺ ὅπως εἴπαμε εἶνε ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ σύνολο.Ἀλλοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν βαριοῦνται καὶ δὲν φεύγουν· στὰ νυχτερινὰ κέντρα κάθονται μέχρι τὶς πρωινὲς ὧρες· στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ δὲν ἔμαθαν δυστυχῶς νὰ μένουν καὶ νὰ λατρεύουν.Γιά σκεφτῆτε· Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ νά ᾽νε ἀνοιχτὰ τὰ νυχτερινὰ κέντρα! Θεέ μου Θεέ μου, ἀστροπελέκια θὰ πέσουν, σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ τυφῶνες θὰ σαρώσουν αὐτὸ τὸ ἁμαρτωλὸ κράτος. Στοὺς ναοὺς δὲν ἔρχονται· κι ἂν ἔρθουν,δὲ βλέπουν τὴν ὥρα πότε νὰ φύγουν. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ ἐκκλησία συγκαταβαίνοντας στὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ψάλλει συντομώτερα, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἔξοδος τοῦ ἐπιταφίου.Παρακαλῶ, λοιπόν, νὰ ἐπικρατῇ τάξις.

(†) ἐπίσκοπος Αὐγουστῖνος-
Ἀπομαγνητοφωνημένη ὁμιλία, ἡ ὁποία ἔγινε στὸν ἱ. ναὸ Ἁγ. Γεωργίου πόλεως Φλωρίνης τὴν 28-4-1978.